

DOMINIK DÁN

REMINISCENCE

REMINISCENCE

Dominik Dán
REMINISCENCE

sloart

Text © Dominik Dán 2023
Published by arrangement with DANNKAS, spol. s r. o.
Translation © Jan Hanzlík 2023
Czech edition © Nakladatelství Slovart, s. r. o., Praha 2023

ISBN 978-80-276-0820-1

Všechna práva vyhrazena. Žádná část tohoto díla nesmí být reprodukována nebo využita žádným způsobem a žádnými prostředky, elektronickými nebo mechanickými, včetně fotokopíí, nebo zaznamenána do informačních systémů bez předchozího písemného souhlasu vydavatele.

*Město, příběh a všechny osoby v této knize
jsou vymyšlené a jakákoliv podobnost se skutečnými
událostmi je čistě náhodná, jakkoli se někomu
mohou zdát jaksi povědomé...*

Qui parcit nocentibus, innocentes punit.

Kdo šetří viníky, trestá nevinné.

*Věnuji Jance a Štefanovi Tršovcovým
ze Zvolenské Slatiny.*

Za odborné rady a neocenitelnou pomoc děkuji
MUDr. Ivetě Čierné, Ph.D., MUDr. Lucii Mihaleové,
Mgr. Anně Kratochvílové, Mgr. Eduardu Mataninovi,
MUDr. Denisi Valentovi, Ph.D., MUDr. Dušanu
Rapošovi, CSc., MPH.

Za překlad dialogů do němčiny děkuji Zuzaně
Hanzlovičové.

1

PROSINEC 1952

Důstojný pán usrkl ze sklenice, hostitel chtěl vypadat úslužně, sáhl po džbánu. Důstojný pán ho zastavil nataženou rukou.

„Je výborné, Franci, ale sklenička stačí.“

„Rakouský, dolnozemský.“

„Nepochybuju, vím, že u tebe najdu jenom kvalitu. Ehm... když sme u toho hledání... ehm,“ důstojný pán váhal, nechtěl mentorovat, hlavně ne před ním, před ostříleným profesionálem.

Nevěděl, jak pokračovat, bezradně se rozhlédl po kuchyni. Stará kuchyně, byl v ní už nespočetněkrát, ještě když žil Franciho otec a Franci nebyl na světě. Kuchyně – zároveň obývací, v zadní místnosti se jen spalo, veškerý rodinný život se odehrával tady, v zašlém kamrlíku se starým sporákem s prasklou plotnou, za opotřebeným, nahrubo nalakovaným stolem. Stará kuchyně ve starém domě na břehu Dunaje sloužila majitelům od konce minulého století, ale sloužila spolehlivě, neboť stavitel byl vyhlášený zedník. Jeho vnuk přičiněním zbloudilé bomby na konci války užíval rodinné sídlo úplně sám – žil uzavřeným životem, s lidmi se nestýkal. Jen občas udělal výjimku, jako právě teď – seděl naproti starému vráscitému muži v ošuntělém černém obleku, zažloutlé, kdysi bílé košili s černou nevyžehlenou vázankou.

„Myslíte policajty?“ navázal Franc.

Důstojný pán přikývl.

„Kdyby hledali, kdyby čmouchali?“

Zase jen přikývl.

„Vino je přelité v demižónu, flašky sem hodil do Dunaje, jako dycky. Vidíte, nalejvám ze džbánů. Cigarety sem prodal překupníkovi, dycky tomu samýmu, osvědčenýmu. Jako dycky, žádný identifikovatelný zboží sem nepřenes', můžou přijít, můžou hledat, můžou čmuchtat, nic nenajdou. Víte dobře, důstojnej pane, že živej a na svobodě sem jen proto, že si dávám bacha. Mimořádnýho bacha, protože jinak...“ Franc se odmlčel, rozhodil ruce – oba dobře vědí, co by se stalo, kdyby se jedinkrát spletl, kdyby se nechal ukořebat a zapomněl na ostražitost.

„Přesně o to mi de,“ navázal důstojný pán, „o to – protože jinak. Uvažoval už si o tom, že bys skončil?“

Franc zavrtěl hlavou, překvapením mu poskočilo obočí.

„Měl bys, Franci. Časy se mění, komunisti začínají vyvádět jak vztekli. Už si slyšel o Vyskočilovi a Adamcovi?“

„Ne.“

„Ale znáš je.“

„Nevim...“

„Vyskočil, ten malý, plešatý, setkal ses s ním v semináři.“

„S tou popálenou tváří? Ten pilot?“

„Ten.“

„Toho znám, toho druhýho ne.“

„I ten druhý byl pilot. Zatkli je, zmlátili, bez soudu je odvezli do lágru, nikdo neví kam. Jeho ženě se doneslo, že prý do uranových dolů.“

„Proč? Dyť taky bojovali proti fašistům.“

„Ale svým stíhačkám říkali můj drahý Mustang, ne Iljušin.“

„Co na tom záleží, z který strany mlátili do Němců?“

„Doted' nezáleželo, doted' to byli váleční hrdinové, ale jak říkám, časy se mění.“

„Sou to skutečný váleční hrdinové, spousta jich nad Kanálem položila život.“

„Už nejsou, teď sou to agenti západních mocností, imperialističtí záškodníci, nepřátelé socialismu.“

„Blbost!“

„Blbost, ale bude je to stát život, tak jako mnohé jiné. V Čechách jich zatkli stovky, už to dorazilo i k nám.“

„Neuvěřitelný!“

„Můžeš mi věřit, byl sem za nima, za oběma, navrhnul sem jim, že můžou jít s poslední skupinou, co si převed', ale odmítli, nevěřili, přesně jako ty, a podívej, jak dopadli.“

„To musí bejt nějakej omyl. Vyslechnou je, sepíšou protokol, propustěj je, vrátěj se.“

„Nikdo z nich se nevrátí.“

Francimu došly argumenty, smutně svěsil hlavu.

„A budou pokračovat, Franci, budou čmuchar, budou zatýkat, zavírat, popravovat. Už sem to zažil za protektorátu, ty taky hledali nepřátele Říše, ani odtamtud se nikdo nevrátil. Budou pokračovat, věř mi, i ty si v nebezpečí.“

„Já? Já sem nelítal na západní frontě.“

„Františku Stehlíku!“ důstojný pán sepal ruce. „Svatá prostoto! Nemůžeš přece být tak naivní! Co na tom záleží, že si nelítal! Vzpomeň si, jak ses menoval za války.“

Nechtělo se mu vzpomínat na válku, důstojný pán mu pomohl.

„Franc Schmidt!“ Nad tím jménem důstojný pán naštvane plácl dlaní do stolu. „A taky ses tak psal, na začátku žádné slovenské *š*, ale německé *sch*, a na konci žádné *d*, ale německé *dt*. Fakt si myslíš, že je František Stehlík oklame navěky, že se za nové méno může schovávat donekonečna? Je jen otázkou času, než na to přijdou, ale pak už nebude následovat odsun, jak se to stalo vaší komunitě z Petržalky, tebe zavřou a shniješ v base. Německý špión si změnil méno a vetřel se do přízně dělnické třídy s úmyslem sabotovat a rozvracet socialistické společenské zřízení!“

Důstojný pán se tak rozohnil, až se Franc na chvíli vyděsil, ale jen na okamžik, neboť dobře věděl, že důstojného pána se bát nemusí, že se na něj může spolehnout. Pokud na nikoho na tomto světě, tak na něj určitě.

„Co já sem za špióna, důstojnej pane?“

„To nebude nikoho zajímat, jestli si, nebo nejsi! Ocejchujou tě, a koho jednou ocejchujou, druhou šanci nedostane.“

Franc neochotně přikývl, i to se může stát.

„Ale můžeš tomu předejít, skonči,“ důstojný pán kul železo, dokud bylo žhavé. „Přestaň, dokud je čas.“

„Ne, nemůžu.“

„Franci, řekni, proč bys nemoh'? Co tě tu drží? Helgu si pochoval po posledním náletu, klukovo tělo se nikdy...“

„Důstojnej pane, prosim vás!“

Důstojný pán si uvědomil, že načal citlivé téma, ale musel pokračovat, jinak tvrdohlavce nepřemluví. Svlačil si hrdlo, jednak mu vyschlo, jednak chtěl tahat čas.

„Promiň, Franci, odpusť, nechci jítřit staré rány,“ pokračoval tichým, rozvážným hlasem, „ale musím ti to říct. Na konci války sis vytrpěl svoje, já vím, ale pro tvoji záchranu se musím uchýlit i k takovým smutným praktikám.“

„Nedělejte to, netrapte mě. Sou mrtví, dejte jim pokoj, důstojnej pane.“

„Mluvím o nich jen proto, abych ti připomněl, že už tě tu nic nedrží. Podívej se, jak žiješ,“ důstojný pán širokým gestem zahrnul celou neútlunou kuchyni, „jako poustevník – sám v téhle díře. Nemáš tu nikoho, nic tě nedrží...“

„Prosim vás, dejte jim pokoj!“

„Já dám, pokoj je to jediné, po čem člověk v mém věku touží, ale oni ne, oni nedají. Zřídili speciální komisi, prověřují archívy, hledají zrádce, pomahače, konfidenty, všechny podezřelé. To myslíš, že se jim Franc Schmidt přeměnovaný na Františka Stehlíka nebude zdát podezřelý? Co uděláš, až ti o půlnoci vykopnou dveře a zeptají se tě na pravé méno? A co jim odpovíš na otázku, kde máš sestru? Kde je Gertrúda? Řekneš jim, že ve Vídni? A když se tě zeptají, jak se tam dostala, přiznáš se, že si jí sám převed’? Za ruku odtáhnul rovnou až tam? A nejen jí, ale sto padesát dalších?“

„Dvě stě osumdesát osum.“

„A to má být polehčující okolnost? Myslíš si, že čím víc, tím líp? Za první stovku tě zastřelí, za druhou i oběsí, za těch zbylých sedumdesát osum...“

„Nepřehánějte, důstojnej pane,“ skočil mu do řeči.

„Nepřeháním, Franci, nepřeháním, pracují rychle, systematicky, radí jim Rusové, řídí je Rusové, nikdo není v bezpečí. Smyčka se stahuje, riziko narůstá s každým dalším přechodem. Nemáš nikoho, nic tě tu nedrží, sbal se a zůstaň tam i s poslední skupinou.“

„Nemůžu. Co ty ostatní? Jak je tu můžu nechat?“

„Měli se rozhoupat dřív, každý měl možnost volby, ale neboj se, nenecháme je v tom, postaráme se, najdeme jiné cestičky.“

„K čemu bychom hledali jiný cestičky, když ta moje už je vyšlapaná?“

„Přesně proto, už je vyšlapaná. Při posledním přechodu sis ničeho nevšimnul? Žádné změny?“

„Přibyla další strážní věž.“

„To bylo minulý měsíc, od té doby přibyly další dvě. Už se nebezpečně přiblížili tvojí trase.“

„Posunu se, vim ještě o dvou bezpečnejch trasách.“

„I oni o nich vědí.“

„To není možné!“

„Víš, že nám pomáhají i lidi od nich. Zatím máme čerstvé zprávy, víme, co chystají. Věže budou stavět dál, stovky věží. Rezavé dráty rozstříhají, vybudují moderní trojitě drátěné zátarasy, zem mezi nima zořou, do prostoru vypustí speciálně vycvičené psy. Psiska neumějí zatýkat, umějí jen jedno – zabíjet. I počet pohraničnicků narost', už jich je dvojnásobek, a příští rok přibudou další. Brigáda se reorganizuje, nechodí šablonovitě podle rozpisu, začínají chodit náhodně, ztrácíme přehled. A co je nejhorší, dostali novou výzbroj, už mají i těžké kulometry a ostřelovací pušky, uvažují i o nášlapných minách. Franci, přišel sem tě varovat.“

Franc mu visel na rtech, hltal každé slovo, byly to důležité informace. Týkaly se jeho tajné práce, jeho odplaty, a na přesnosti informací závisela jeho svoboda, možná i život.

Když důstojný pán skončil, Franc vážně přikývl, smutně sklonil hlavu. Chlapi v práci říkali, že se na hranici něco děje, vojáci prý kopou, stavějí věže, natahují nové dráty, ale nikdo nevěděl, kde přesně a kolik. Nevěřil jim, ale důstojný pán to teď potvrdil i s důležitými detaily, takže na tom něco bude. Nevadí, jeho stejně nedostanou, nikdo nezná hranici tak dobře jako on.

„Já...“

„Počkej, Franci, ještě sem neřek' to nejdůležitější. Brigáda dostala rozkaz z nejvyšších míst – střílet bez vyzvání. To je něco nového, od války se tu nestřílelo.“

„Občas,“ opravil ho Franc.

„Ale teď to bude pravidelně. Od čtyřicátého osmého uteklo dvacet pět tisíc lidí, a už je to naštvalo, už nechtějí takovouhle reklamu na demokracii. Rozhodli se všem pochybovačům vysvětlit výhody socialistického zřízení se zbraní

v ruce, aby tu zůstali dobrovolně. Se zbraní v ruce, Franci, a neváhají jí použít. Víš, co to znamená?“

Franc zavrtěl hlavou.

„Už nejsi obyčejný pašerák, stal se z tebe diverzant, rozvraceč republiky, záškodník. Už se tě nebudou snažit jen zadržet a zabavit ti kontraband, prostě tě zastřelí, i každého, kdo bude s tebou.“

Franc přikývl, tušil, že přijde změna, ale ještě to nečekal.

„Důstojnej pane, já nemůžu přestat. Co bude s těma lidma, když dáme všichni ruce pryč? Kdo jim pomůže? Dyť sou jich tisíce, co čekaj.“

„Nedáme ruce pryč, to sem neřek'. Salesiáni budou pokračovat. Bílá legie se nenechá zastrašit, ale nemůžeme tě hnát do rizika.“

„A doteď to bylo co? Procházka po sluncem zalitým nábrežím?“

„I doteď to bylo riziko, ale dalo se to zvládnout, cestu sme ti naplánovali, jen když byl vzduch čistý. Odteď už to bude neomluvitelný hazard, ztratili sme přehled, ztratili sme kontakty.“

„Odhalili je?“

„Ne, to bych ti řek' hned na začátku a neseděli bychom tady takhle klidně u vínečka. Nechytili. Jednoho odveleli na Šumavu, druhý de do důchodu. Varoval nás, naposledy nám nakreslil zátarasu a plány, kudy budou pokračovat. U Jarovců a pod Petržalkou to nekončí, pudou přes Karlovu Ves nahoře k Děvínu a přes Děvínskou Novou Ves směrem na Vysokou u Moravy, ale ani tam se nezastaví. Celá hranice s Rakouskem se uzavře.“

„Blbost, tolik drátu nemaj.“

„Maj tolik drátu, že s ním omotají celou republiku třikrát a eště jim zbyde na moderní koncentrační tábory, ale budou jim milosrdně říkat pracovní tábory.“

Franc se napil, po očku sledoval starou svrašťelou tvář. Snažil se z ní vyčíst, co z toho myslí důstojný pán vážně, co si vymyslel, aby ho vystrašil.

„Myslím to vážně,“ důstojný pán jako by mu četl myšlenky. „Nemá smysl, abych tě strašil, ty se nedáš.“

„Nedám, budu pokračovat.“

„Ne!“

Nesouhlas zazněl tak razantně, že Franc překvapeně zamrkal.

„Když umíral tvůj táta, něco sem mu slíbil. Proto sem ti pomoh' s odsunem, zařídil sem ti nové doklady, měl sem tě na očích, pomáhal sem ti, jak to jen šlo, ale na tom, že tě nechám zastřelit v křoví na břehu Dunaje jako psa, sme se s tátou nedohodli. Co si dlužil, to si vrátil, teď musíš myslet na sebe a na sestru. Kromě toho sem ti ještě neřek' náš plán.“

„Takže nekončíme nadobro? Máte plán?“

„Máme. Můžeš být prospěšný i na druhé straně, dokonce si myslím, že prospěšnější než tady. Chceš pokračovat? Prosím, můžeš, ale jinak a jinde.“

„Kde, jak?“

„Připravujeme další skupinu.“

„Na kdy?“

„Vydrž, nespěchej, datum se včas dozvíš. Nejdřív se musíme dohodnout – bude to tvůj poslední přechod, už se nevrátíš.“

Franc se znovu napil, váhal, pozoroval drobký na stole, jeden, dva smetl na zem.

„Franci!“

Stále váhal, na oslovení nereagoval.

„Musíš se rozhodnout, nechceme o tebe přijít, organizace tě potřebuje.“

Zhluboka se nadechl, ale zase jen vydechl.

„Franci, nenuť mě, abych ti připomněl, že si členem tajné organizace a členství u nás vyžaduje disciplínu a poslušnost. Nemysli si, nerozhodnul sem sám, rozhodli o tobě ve vedení. Pořád ještě nechápeš? Můj požadavek, abys zůstal venku, není degradace, ale povýšení. Mají s tebou vážné plány, ale musíš zůstat na druhé straně. Už si pochopil? Neměl sem ti to říct takhle otevřeně, ale co s tebou mám dělat? Si tvrdohlavější než tvůj táta. Nadarmo nepadá jablko daleko od stromu.“

Franc se při vzpomínce na otce usmál – důstojný pán si ho dobře pamatoval, vždyť byli frontoví kamarádi ještě z první války, a měl pravdu, otec byl nejtvrdohlavější člověk, jakého kdy poznal.

„Tak – jak?“

Franc až doteď pozorně naslouchal, nepatrně přikyvoval – nakonec rozhodla připomínka disciplíny a poslušnosti.

Možná i narážka na jeho povýšení a zařazení na důležitější práci.

„Ale slíbíte mi, že budeme pokračovat, nevynecháte mě.“

Konečně! Důstojný pán se zavrtěl na židli, spokojeně se usmál, napil se.

„Určitě ne, Franci, nevynecháme tě. Ale rozmyslel sis to dobře? Pochopil si, proč sem dneska přišel? Jestli si myslíš, že mě jen tak snadno odbydeš, obalamutíš...“

„Ne, nechci vás obelhat, důstojnej pane.“

„Dobře, věřím ti. Věř i ty mně, srdce mi krvácí, protože když splníš všechno, o co tě požádám, delší dobu se nevidíme. Možná už nikdy...“

„Důstojnej pane!“

„No co, co? Sedum křížků je sedum křížků a moje bolavé srdce se ozývá čím dál častěji. Nikdo neví, kdy mě Pán povolá. Tak nevyskakuj a buď připravený.“

„Sem připravenej.“

„I odhodlaný?“

„Taky.“

„Výborně, tak pozorně poslouvej, všechny instrukce musíš dodržet do posledního písmene, ale nic si nesmíš zapsat, všechno si musíš zapamatovat.“

„Poslouchám.“

Důstojný pán se naklonil blíž – informace určené pro France byly skutečně životně důležité. Dokonce ztišil hlas, skoro šeptal.

„Připravujeme pro tebe poslední skupinu, patnáct lidí, dva z nich sou mimořádně důležití. Nezkoumej, kteří to sou, na druhé straně se ti sami přiznají. O ostatní se nemusíš starat, budou postupovat standardním způsobem, vědí, kde se mají přihlásit a co mají říct, ale tyhle dva dovedeš až do Vídně. Peníze budou mít svoje, i doklady, oba mluví německy, problémy neočekávám. Dovedeš je k otci Walterovi a...“ Důstojný pán položil na stůl balíček zabalený v silném papíru, omotaný motouzem, „... a tohle mu odevzdáš. Ty dva a tohle.“ Důstojný pán pohládl balíček, jako by to byla nejvzácnější věc na světě. „Potom vyhledáš sestru a zůstaneš u ní, pomůže ti najít byt. Kdyby s tím měla problémy, požádáš otce Waltera, postará se, i práci ti najde. Budeš čekat, on ti přesně řekne, co a kdy máš udělat, kam

jít a proč. Budeš pokračovat, uvidíš, bude se ti to líbit, ale na naší stranu už se nevrátíš, ne v nejbližší době. Si připravený přinést i tuhle oběť?”

„Sem,“ odpověděl bez zaváhání, ale hned se rozhlédl. Uvědomil si, s čím tak lehce, až příliš lehce souhlasil. Svůj rodný dům jen tak neuvidí, možná už nikdy.

„Uvědomil sis, že tohle...“ důstojný pán gestem obkroužil celou kuchyni.

Franc přikývl.

„Víš, Franci, všichni přinášíme oběti.“

Franc přikývl.

„Neboj se, tohle nemůže trvat navěky, jednou vyhraje-me a ty se vrátíš.“

Franc přikývl, strašně toužil, aby se jednoho dne mohl vrátit.

„Můžeme pokračovat?“

Franc přikývl.

„Zítرا půjdeš normálně do práce...“

„Pudu.“

„... žádná dovolená, žádná marodka, až do posledního dne budeš normálně chodit do práce. Nesmíš prodat nic z domu, ani jednu skříň, koberce, ani sporák, nic ze zařízení kuchyně, ani obyčejné šaty.“

„Neprodám.“

„Nesmíš se s nikým rozloučit.“

„S nikým se nestýkám.“

„Ani s nejlepším kamarádem.“

„Nemám kamarády.“

„Ani se sousedy.“

„Maj dost svezích starostí.“

„Nesmíš se ani náhodou prořít, třeba v hospodě...“

„Víte dobře, že nechodim do hospody.“

„... ani nikde jinde. Odteď si dávej pozor na pus, pozor na to, co před kým řekneš.“

„Nemám ve zvyku pouštět si hubu na špacír.“

„Ať to tak i zůstane. Termín se dozvíš včas, ale ne předčasně. Běž za Helgou, rozluč se, dones jí kytku, ale jen jednou. Kdyby ses často motal po hřbitově, někdo by si tě všimnul a upozornil by policii. Slídí všude, sou nervózní, podezřívají všechny.“

„Pudu za ní hned zejtra, rozloučím se a pak budu čekat.“

„Nesmíš měnit návyky. Jestli máš ve zvyku chodit večer na procházku, běž, ale hlídej si záda.“

„Máte podezření, že by mě mohli sledovat? Akce může být prozrazená?“

„Ne, ale čert nikdy nespí.“

„Nechodim na procházky.“

„Tak sed' doma, to je jedno, jenom dělej to, co dycky. Nesmíš na sebe strhnout pozornost, ne teď. Dlužíš někomu?“

„Ne.“

„Dluží někdo tobě?“

„Jeden z práce. Stovku.“

„Neříkej si o ní, nech to být, budeš mít dost vlastních.“

„Chápu.“

„Co bych ti ještě...“ zamyslel se důstojný pán.

„Nic, pochopil sem – nesmim být nápadnej, všechno jako obvykle.“

„Přesně tak! Skupinu si vyzvedneš jako dycky na kraji Starého háje, dál už si poradíš. Cestu znáš sám nejlíp, ale buď opatrný, opatrnější než jindy, předvídej, počítej s tím, že už jim to myslí, můžou použít lest, zaskočit tě. Počítej se vším. Tenhle konvoj je hodně důležitý pro nás všechny.“

„Chápu.“

Důstojný pán vyzunkl zbytek vína, smutně pohlédl na plný džbán, ale nedalo se nic dělat, musí jít. Oba vstali.

„Co říct na závěr?“ Důstojný pán si zhluboka povzdechl, svěsil ramena. „Po tolika letech. Znáš tě od narození, tvýho tátu sem...“ jenom mávl rukou, škoda slov, co všechno se spolu navyváděli. „Franci...“

„Důstojnej pane...“

Objali se – podání ruky by nestačilo. Důstojný pán ho stiskl, poplácal po zádech, najednou ho odstrčil, odvrátil tvář.

„Pro Boha živého tě prosím, Franci, dávej na sebe pozor!“ Rychle odešel, nechtěl, aby viděl slzy.

2

Eugen Ehrenfeld se na sedačce uvelebil jako poslední. Celá rodina už ho netrpělivě očekávala. Manželka Frída-Olga zvedla obočí, trhla k němu bradou, zda má. Přikývl, má. Ulevilo se jí, plácla se dlaní po dekoltu, zhluboka si oddechla. Malému je pět let, tři měsíce vyrůstal ve svobodné zemi, potom přišel únor 1948 a sebrali jim obchod. Malý nic nechápal, tříměsíčnímu dítěti bylo vítězství dělnické třídy ukradené, ale rodiče a desetiletá sestra vnímali změny velice citlivě, neboť se jich bytostně týkaly. Manželovi nabídli vstup do družstva, mohl být vedoucím ve vlastním obchodě, ale podmínili to vstupem do strany. Odmítl, kamarádi pomohli, zaměstnali ho na fakultě, dělal asistenta, ale našli ho, znovu mu předložili přihlášku. Odmítl, tak ho vyhodili. Zaměstnali ho na železnici v kanceláři, ale našli ho, znovu mu předložili přihlášku. Odmítl, tak ho vyhodili. Zaměstnali ho na poště, doručoval zásilky, ale našli ho, znovu mu předložili přihlášku. Odmítl, tak ho vyhodili. Zaměstnali ho... bylo jedno, kde ho zaměstnali, stejně ho vždycky našli. Za posledních pět let změnil zaměstnání devětkrát, stejně ho našli. Teď jezdil popelářským autem, chvíli dali pokoj.

Změny byly vždycky k horšímu – ona nepracovala, jeho plat klesal při každé změně zaměstnání, finanční zásoby mizely. Ceny na černém trhu rostly a v obchodech bylo všechno na lístky.

Milánkovi je právě pět let, upekla dort, sehnala máslo, nikoli margarín, opravdové máslo! I tak to nebude stačit. Synáček jim přesně řekl, co by k narozeninám chtěl – bagr. Jediné bagr, zahlédl ho ve výkladu a bylo po procházce.

Frída-Olga měla v plánu navštívit švadlenu. Zná mou švadlenu, neboť druhá známá jí pošeptala, že švadlena pod

rukou sehnala kvalitní látku přímo z Anglie, chtěla se zastavit a dohodnout se, zda by na ni kousek, jen na jedny šaty, taky nezbyl.

Malý zahlédl ve výkladu bagr a bylo po procházce, nemohla ho od výkladu odtrhnout, museli dovnitř. Bagr byl dřevěný, pěkně nabarvený lesklými barvami. Milánkovi svítily oči nadšením. Prodavač se chápavě usmál.

„Jak se menuješ?“

„Milan.“

„Milánku, ten bagr i klepe, podívej.“ Otočil bagr podvoz-
kem vzhůru. „Osička mezi zadníma kolama je tímhle pohyblivým drátem propojená s řídičem v kabině. Když bagr potáhneš za sebou, bagrista začne v kabině nadsakovat a klepat. To bagr pracuje, jede po hrbolatým terénu a bagrista lítá v kabině sem a tam. Chceš si to vyzkoušet?“

Taková otázka! Kdo by nechtěl?

„Počkej, Milánku, najdeme provaz.“

Prodavač prohrabal papíry v lepenkové krabici, našel provázek, provlékl ho háčkem na předním nárazníku. Konec provázku podal Milánkovi. Chlapec tahal, kroužil po hračkářství, výskal, bagrista nadsakoval, klepal. Paráda! Vedoucí vyšel ze skladu, sraštil čelo.

„Pod' sem, Milánku, to stačilo, teď ti ukážu, jak funguje lžíce,“ zasáhl prodavač, aby se vedoucí nezlobil.

Milánek poslechl na slovo, podal mu bagr.

„Dávej pozor, všechno ti ukážu.“

Rameno bagru bylo provázkem propojené s navijákem na konci motoru. Prodavač Milánkovi ochotně ukázal, jak se točí klikou navijáku a kam až lžíce na konci ramene dosáhne. Chlapec ani nedýchal, donekonečna točil klikou a posouval bagr po skle na pultě sem a tam – ztrácel pojem o čase. Prodavač chvíli vydržel, ale když přišli další zákazníci, přešla ho trpělivost.

Milánka dostal z obchodu jen příslib, že když bude poslušný, možná takový bagr dostane k narozeninám. Od té doby se každý večer, když ho máma ukládala, nezapomněl zeptat, zda byl dnes poslušný – musel se ujistit, že bagr se blíží spolu s narozeninami.

Dnes to přišlo, dnes je ten velký den! Rodina nastoupená v obýváku netrpělivě očekávala otcův návrat z práce. Sot-

va vešel, Frída-Olga se musela přesvědčit, zda je všechno v pořádku, zda koupil bagr – vyslala k němu tichou otázkou. Eugen s úsměvem přikývl – má! Svalil se k nim na divan zmožený, jako by po schodech táhl skutečný železný bagr.

„Milánku...“

„Tati?“

„Už ti gratulovali?“

„Ne, nechtěj, ani jedna – prej musíme čekat na tebe. Ale narozeniny mám od rána, ne? Šlo to už ráno, k čemu čekat? A tys mi moh' gratulovat teď, když si přišel z práce.“

„Vidíš, ty naše holky nemaj pochopení. Tak teda...“ Eugen vstal, narovnal se – Milánek naproti němu, narovnal se, také on natáhl ruku.

Otec ji přijal, potřásl.

„Všechno nejlepší k narozeninám, synku.“

Dostal pusku na tvář – neskrýval zklamání.

Potom přišla na řadu máma – dostal opravdový dort. Po mámě sestra Katarína, dostal tři červené karafiáty – plevel, co s ním? Oslavenec stál uprostřed obývacího pokoje jako kůl v plotě, koutky úst mu poklesly, bylo mu do breku. Vždyť byl poslušný!

„Ticho!“ Zničehonic zavelel otec. „Ticho! Slyšíte to?“ Otočil hlavu, ucho nastavil ke dveřím. „Vy nic neslyšíte?“

Frída-Olga nechápala, ale znala manžela, něco tušila. Taky nastavila ucho...

„Zdá se mi, že...“ Víc neřekla, neboť nevěděla, jaký má manžel plán, nechtěla mu ho pokazit.

Dcera s nimi nehrála, patnáctileté slečny mají svůj, pubertální smysl pro humor, humor dospělých, obzvláště rodičů, se jim zdá otravný.

„Nic neslyším,“ konstatovala lakonicky, sedla si ke stolu, demonstrativně se zadívala na dort, očekávala řádný příděl.

„Ale jo, jen se zaposlouchejte,“ trval na svém otec. „De to z chodby, od vstupních dveří!“

„Co?“ pomáhala máma.

„Motor! Miláčku, z chodby se ozývá rachot motoru! Ještě aby nám tak do bytu zacouval nějaký bagr, to by nám tak chybělo!“

Ani Milánek s nimi nehrál, byl zklamaný, naštvaný – narozeniny si představoval úplně jinak. Při magickém slovu